

ZAMONAVIY JAMIYAT VA FALSAFIY TAFAKKUR O‘RTASIDAGI O‘ZARO BOG‘LIQLIK.

Rajabova Nilufar Bahrom qizi

*Shahrisabz davlat pedagogika instituti Xorijiy til va adabiyoti yo‘nalishi
1-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy jamiyat va falsafiy tafakkur o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik tahlil qilinadi. Jamiyatning siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalarida yuz berayotgan tub o‘zgarishlar inson tafakkuri va dunyoqarashiga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Falsafiy tafakkur esa ushbu o‘zgarishlarga ilmiy, nazariy va tanqidiy yondashuv orqali yo‘naltiruvchi rol o‘ynaydi. Maqolada inson va jamiyat munosabatlari, erkinlik, adolat, axloqiy qadriyatlar kabi tushunchalarning zamonaviy talqini va ularning falsafiy asoslari yoritiladi. Shuningdek, tafakkurning jamiyatdagi o‘rni va ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: Zamonaviy jamiyat, falsafiy tafakkur, erkinlik, qadriyatlar, ong, jamiyat taraqqiyoti, dunyoqarash.

Аннотация: В данной статье анализируется взаимосвязь между современным обществом и философским мышлением. Глубокие изменения, происходящие в политической, экономической и культурной сферах общества, напрямую влияют на человеческое мышление и мировоззрение. Философское мышление, в свою очередь, играет направляющую роль, предлагая научный, теоретический и критический подход к этим изменениям. В статье рассматриваются такие понятия, как отношения между человеком и обществом, свобода, справедливость, нравственные ценности в их современном толковании и философском обосновании. Также уделяется внимание роли и значению мышления в жизни общества.

Ключевые слова: Современное общество, философское мышление, свобода, ценности, сознание, развитие общества, мировоззрение.

Abstract: This article analyzes the interrelation between modern society and philosophical thinking. Fundamental changes occurring in the political, economic, and cultural spheres of society have a direct impact on human thought and worldview. Philosophical thinking, in turn, plays a guiding role by offering a

scientific, theoretical, and critical perspective on these changes. The article explores the modern interpretation and philosophical foundations of key concepts such as the relationship between the individual and society, freedom, justice, and moral values. It also discusses the role and significance of thinking in the development of society.

Keywords: *Modern society, philosophical thinking, freedom, values, consciousness, social development, worldview.*

Xitoy va xorijiy faylasuflar dunyoning kelib chiqishini o'rganishda uzoq tarixga ega bo'lib, falsafada eng asosiy ontologik savolni shakllantirishgan. Turli tarixiy davrlarda faylasuflar ontologiya bo'yicha turlicha javoblar bergan. Qadimgi yunon faylasufi Talas "suv" barcha narsalarning kelib chiqishi deb hisoblagan. Platon "g'oyalar"ni dunyoning asosiy poydevori deb bilgan. Xitoy falsafasida esa "Tao barcha narsalarni yaratadi", "Besh element nazariyasi" va "Yurakdan tashqarida hech narsa yo'q" kabi dunyoning kelib chiqishi haqidagi dastlabki fikrlar mavjud. Ikkinchi ilmiy-texnologik inqilobdan so'ng, odamlar dunyoning faqat moddiy emas, balki energiya bilan ham to'ldirilganligini anglab yetishdi. Odamlar energiyaning koinotdagi ko'rinishlarini, ya'ni mexanik energiya, yorug'lik energiyasi va boshqalarni kashf etdilar, shuningdek, massaning energiya ekanligini va massa bilan energiya o'zaro almashinishi mumkinligini aniqladilar. Uchinchi ilmiy-texnologik inqilob insoniyat ilm-fan va texnologiyasi sohasida yana bir katta sakrashni anglatadi. Uchinchi ilmiy-texnologik inqilob axborot texnologiyalari va yangi energiya texnologiyalarini o'z ichiga oladi va ko'plab sohalarni qamrab olgan axborotni boshqarish texnologiyalari inqilobidir. Axborot fanlari uchinchi ilmiy-texnologik inqilob asosida faol rivojlanmoqda. Axborot tushunchasining aniqligi odamzodga to'g'ridan-to'g'ri mavjud bo'lgan moddiy dunyoga mos keladigan bilvosita axborot dunyosini ochib berdi. "Dunyoning kelib chiqishi nafaqat moddiy, balki energiya va axborot hamdir. Dunyo moddiy, energiya va axborotdan iborat". Bilvosita mavjudlik sohasining kashf etilishi insonlarning tushunish usulini tubdan o'zgartirdi va shu bilan birga falsafa sohasida inqilobiy qayta qurilish yuz berdi.

Zamonaviylik masalasi G'arbda paydo bo'lib, hozirda butun dunyoda keng tarqalgan fenomen bo'lib, inson hayotiga katta ta'sir ko'rsatgan. Zamonaviylik masalasi dastlab "ma'rifat" bilan chambarchas bog'liq edi. XVIII asrdagi ma'rifat insoniyatning "ozodlik" harakati bo'lib, u aqlga asoslangan edi. Aqlning

yo'riqchiligida, teologiya va din soyasida qolgan dunyo parchalanib, insonning sub'ektiv ongini uyg'otdi, va ma'rifatni boshidan kechirgan odamlar endi tasodifiy, heterojen va passiv yashamasdan, bilim va aqlga tayanib, o'z xatti-harakatlarini asoslashdi. "O'z aqlingizni ishlatishga jur'at eting!" bu ma'rifatning shiori edi. Ammo, aql markaziy o'rinda bo'lsa-da, ma'rifat ruhi o'z va'dalarini bajarmadi. Horkxaymer va Adorno o'zlarining "Ma'rifat dialektikasi" asarida zamonaviylikni tanqid qilib yozishgan: "Eng umumiy ma'noda, ma'rifatning asosiy maqsadi odamlarni qo'rquvdan qutqarish va mustaqillikni ta'minlash edi. Ammo to'liq ma'rifatlilik dunyosi g'alaba sababli kelgan falokat ostida qolgan". Ma'rifat ruhi miflardan qutulishni xohlagan edi, ammo u yangi mifga aylangan edi.

Odamlar din hukmronligidan qutulishdi, ammo aql yordamida yaxshi tashkil etilgan byurokratiyani qurib, odamlarni boshqarish va nazorat qilishni kuchaytirdilar. Odamlar "dehumanizatsiya" qilindi, faqat funksional rol o'ynab, shaxsiy xususiyatlarsiz, ijtimoiy mashinaning bir qismiga aylandilar. Lametri ta'kidlaganidek: "Inson tirik organizm sifatida aslida mashinadan unchalik farq qilmaydi, lekin oddiy mashinadan murakkabroqdir". Byurokratiya ijtimoiy mashinaning ajralmas mexanizmiga aylantirildi va odamlarning ozodlik istagi qat'iy ravishda "ijtimoiy temir qafas"da cheklangan edi.

Bundan tashqari, vosita aqlining tobora kengayishi bilan odamlar yashaydigan tabiiy dunyo to'liq ob'ektivlashtirildi va inson tajribasi va xom ashyo ishlab chiqarish joyiga aylantirildi. Ammo insonning tabiatni zabt etish harakati uni tabiatning egasiga aylantirmadi. Insonning tabiiy dunyoni hukmron qilishga bo'lgan urinishlari inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarning keskin yomonlashishiga olib keldi va tabiatning odamzodga qarshi "qasos olishiga" sabab bo'ldi. Tenglik va inson huquqlari zamonaviy jamiyatning ma'naviy yadro bo'lsa-da, ular hozirda kuch kapitali, nutq hukmronligi va keng tarqalgan "bilim kuchi" tomonidan yo'q qilindi. Vosita aqlining hukmronligi mavjud bo'lgan dunyoda nafaqat inson va tabiat bir-biridan ajralgan, balki insonning o'zi ham ajralgan, inson mavjudligi endi ijodiy maqsadga ega emas, balki passiv, mexanik faoliyat sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Wu, K. *Information Philosophy—Theory, System, Method*; The Commercial Press: Beijing, China, 2005; p. 39.
2. Wu, K. The basic theory of information philosophy and its brand-new breakthrough in philosophy. *J. Xi'an Jiaotong Univ. (Soc. Sci. Ed.)* 2006, 2, 1–15.
3. Kant, I. *Collected Works of Critique of Historical Reason*; He, Z., Translator; The Commercial Press: Beijing, China, 1990; p. 22.
4. Adorno, H. *Dialectics of Enlightenment*; Liang, J., Translator; Shanghai People's Publishing House: Shanghai, China, 2006; p. 37.
5. Lametri. *Man Is a Machine*; Gu, S., Translator; The Commercial Press: Beijing, China, 1981; p. 36.